ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ

ФИЛОСОФИЯ, САЯСАТТАНУ
ЖӘНЕ ДІНТАНУ ИНСТИТУТЫ

Р2015
92 к

Зарема Шаукенова, Грета Соловьева, Елена Бурова

ОТБАСЫ ИНСТИТУТЫ – ҚАЗАҚСТАН ҚОҒАМЫ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНЫҢ ФАКТОРЫ

ИНСТИТУТ СЕМЬИ КАК ФАКТОР СТАБИЛЬНОСТИ КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Алматы 2014

Д 2015 /92 к

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ғылым комитеті Философия, саясаттану және дінтану институты

Институт философии, политологии и религиоведения Комитета науки
Министерства образования и науки Республики Казахстан

Зарема Шаукенова, Грета Соловьева, Елена Бурова

ОТБАСЫ ИНСТИТУТЫ – ҚАЗАҚСТАН ҚОҒАМЫ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНЫҢ ФАКТОРЫ

ИНСТИТУТ СЕМЬИ КАК ФАКТОР СТАБИЛЬНОСТИ КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Алматы
2014

ӘӨЖ 316.3 +316.36.
КБЖ 60.56
Ш 29

ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институтының Ғылыми кеңесі баспаға ұсынды

ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, социология ғылымдарының докторы, профессор З.К. ***Шаукенованың*** жалпы редакциясымен

Рецензенттер:
философия ғылымдарының докторы, профессор ***З.Ж. Жаназарова***
философия ғылымдарының докторы, профессор ***С.Е. Нұрмұратов***
философия ғылымдарының докторы, доцент ***А. Сағиқызы***

Ш 29 Шаукенова З.К., Соловьева Г.Г., Бурова Е.Е. Отбасы институты – Қазақстан қоғамы тұрақтылығының факторы / З.К. Шаукенованың жалпы редакциясымен. = **Институт семьи как фактор стабильности казахстанского общества** / Под общ. ред. З.К. Шаукеновой. – Алматы: ҚР БҒМ ҒК ФСДИ, 2014. – 224 б.

ISBN – 978-601-304-019-6

Отбасы мәселесі әлеуметтік-мәдени институт ретінде тек ғылыми дискурста ғана емес, сонымен қатар жаһандық үдерістерге байланысты оның қайта құрылуы мен оның жоғалып бара жатқан мәртебесі сияқты практикалық өлшемдері негізінде де өзектілігі арта түсуде. Қазіргі таңда отбасы – жеке тұлғаның тағдырын анықтайтын, оның әлеуметтенуіне әсер ететін дәстүрлі бірегейлендіру институттарының бірі.

Ұсынылып отырған еңбек оқырмандарды дүниетанымдық бағдарлардың қазақстандық отбасыларына тигізетін әсерін анықтауға бағытталған зерттеу қорытындыларымен таныстырады, кітап заманауи отбасы институтының даму үрдістеріне қызығушылық танытатын оқырмандарға және ата-аналарға, педагогтарға арналған.

Проблематика семьи как социокультурного института актуализируется не только в научном дискурсе, но и в практических проекциях – в связи с глобальными тенденциями ее трансформации и новым социальным статусом. В современных условиях семья оказывается одним из немногих традиционных институтов идентификации, который в существенной степени определяет судьбу не только индивида, но и всего общества.

Работа знакомит с результатами исследования, посвященного влиянию мировоззренческих ориентаций на казахстанские семьи и адресуется всем, кто интересуется тенденциями развития современного института семьи, в особенности – родителям, педагогам и педагогической общественности.

ӘӨЖ 316.3
КБЖ 60.56

ISBN – 978-601-304-019-6

© ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты, 2014
© Шаукенова З.К., Соловьева Г.Г., Бурова Е.Е., 2014

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

АЛҒЫ СӨЗ 5

1 ОТБАСЫ: ТЕОРИЯЛЫҚ МӘНІ МЕН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АЯСЫ 8

1.1 Отбасылық өмірді зерттеудің негізгі шетелдік тұжырымдары 8

1.2 Отбасының әлеуметтік-мәдени феномені ретіндегі мәні 13

1.3 Қазақстандағы отбасын зерттеудің тақырыптық аясы 23

1.4 Қазақстандық отбасының қызмет ету үрдістерін зерттеуді тұжырымдау 26

2 ЗАЙЫРЛЫ ЖӘНЕ ДІНДАР ОТБАСЫЛАРЫНДАҒЫ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҚ ПАРАДИГМАЛАР 37

2.1 Қазақстандық отбасының дүниетанымдық таңдауларының үрдістері 37

2.2 Қазақстандағы зайырлы және діндар отбасыларындағы әдет-ғұрыптар, дәстүрлер мен құндылықтар жүйесі 43

2.3 Отбасы типінің рухани-адамгершілік құндылықтардың қалыптасу үдерісіне әсер етуі 47

2.4 Қазақстандық отбасыларындағы діни дүниетанымға деген практикалық қатынас 53

3 ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ОТБАСЫНЫҢ ДҮНИЕТАНЫМДЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫНЫҢ ӨЗГЕРУІ МЕН НЕГІЗГІ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ САҚТАЛУЫ 61

3.1 Отбасының діни және зайырлы өмір сүру салты өлшеміндегі «отбасылық демократия» 61

3.2 Зайырлы және діндар отбасыларындағы төзімділік көрсеткіші 68

3.3 Отбасының тұрақтылығы мен ауызбірлігіне дүниетанымның тигізетін әсері 72

4 ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҚОҒАМНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ АЯСЫНДАҒЫ ОТБАСЫНЫҢ РӨЛІ 76

4.1 Зайырлы және діндар отбасы: өзгермелі қоғамдағы бейімделу тиімділігінің көрсеткіші 76

4.2 Қазақстандық отбасын азаматтық пен отансүйгіштікке тәрбиелеу 80

4.3 Отбасының әлеуметтенуі тұрғысынан экстремизмге қарсы әрекет ету әдістері 85

ҚОРЫТЫНДЫ МЕН БОЛЖАМДЫҚ БАҒАЛАУЛАР 89

Қорытынды орнына. Қазақстан және ғаламдық дискурс: отбасы институтының болашағын анықтаудағы екі бағыт 99

ПРЕДИСЛОВИЕ.. 107

1 СЕМЬЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ИМПЛИКАЦИИ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНТЕКСТ.. 110

1.1 Основные зарубежные концепты исследования семейной жизни.. 110

1.2 О сущности семьи как социокультурного феномена.. 116

1.3 Тематические контексты исследования семьи в Казахстане.. 126

1.4 Концептуализация исследования тенденций функционирования казахстанской семьи.. 130

2 ЦЕННОСТНЫЕ ПАРАДИГМЫ В СВЕТСКИХ И РЕЛИГИОЗНЫХ СЕМЬЯХ КАЗАХСТАНА.. 142

2.1 Тенденции мировоззренческих предпочтений в казахстанских семьях.. 142

2.2 Уклад, традиции и система ценностей светской и религиозной семьи в Казахстане.. 148

2.3 Влияние типа семьи на процесс формирования духовно-нравственных ценностей.. 153

2.4 Практическое отношение к религиозному мировоззрению в казахстанских семьях.. 159

3 ТРАНСФОРМАЦИЯ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИХ УСТАНОВОК И СОХРАНЕНИЕ БАЗОВОЙ СТРУКТУРЫ КАЗАХСТАНСКОЙ СЕМЬИ...... 168

3.1 «Семейная демократия» в проекции на религиозный и светский образ жизни семьи.. 168

3.2 Индексы толерантности в светских и религиозных семьях.. 175

3.3 Влияние мировоззрения на сплоченность и устойчивость семьи.. 179

4 РОЛЬ СЕМЬИ В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ КОНТЕКСТЕ КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА.. 184

4.1 Светская и религиозная семья: измерение эффективности адаптации в трансформирующемся обществе.. 184

4.2 Воспитание в казахстанской семье гражданственности и патриотизма...... 188

4.3 Методы противодействия экстремизму с позиций семейной социализации.. 194

ВЫВОДЫ И ПРОГНОЗНЫЕ ОЦЕНКИ.. 198

Вместо заключения. Казахстан и глобальный дискурс: два вектора в определении будущего института семьи.. 208

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің Философия, саясаттану және дінтану институты туралы мәлімет.. 216

Информация об Институте философии, политологии и религиоведения Комитета науки Министерства образования и науки Республики Казахстан.. 218

Information on the Institute for Philosophy, Political Science and Religion Studies of Science Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.. 220